

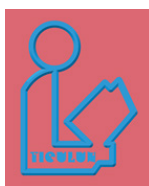
MẶC ĐỒ

CON MẮT CÓ ĐUÔI

Con mắt có đuôi

Mặc Đỗ

Paris * 09.2025

Bìa & dựng : *Ban Tuyển đọc TVTL*
Nguồn : *Thư viện Tiểu Lùn*

Con mắt có đuôi

MẶC ĐỒ

HIỆN ĐẠI
Saigon * tháng 5-1960

Huy đương một mình lang thang trên hè phố Bonaparte, tò mò ngắm những gian hàng đồ cổ chạy dài suốt hai dãy phố hẹp, chợt nghe tiếng gọi ở sau lưng.

– Huy... ông Huy!

Tiếng một bà già người Pháp. Huy quay lại, Sau một phút ngạc nhiên, chàng mừng rỡ reo lên:

– Trời ơi, bác! Có phải bác không nhỉ?

Bà cụ cũng mừng rỡ không kém:

– Phải rồi. Chính bác đây.

Và ôm chầm lấy Huy, long lanh nước mắt:

– Trời! Có đến hai chục năm nay tôi không gặp con.

Bà B. trước kia dạy sử địa tại trường trung học Pháp ở Hà Nội. Huy là học trò bà ta đến bốn năm liền và đồng thời là hàng xóm với bà ta trong một thời gian dài. Hai gia đình quen nhau rất thân.

– Vâng, tưởng đã một thế kỷ qua đi từ ngày xa bác.

– Thế Huy ở Ba Lê từ bao lâu rồi? Nếu hôm nay không tình cờ gặp...

– Bao nhiêu là gần cách và lại cũng bao nhiêu là công việc nữa. Bây giờ bác ở đâu? Con cũng chỉ ở Ba Lê trong một thời gian không lâu nữa thôi.

Bà cụ nhìn đồng hồ tay rồi nói:

– Tiếc rằng bữa nay hơi trễ, bác phải về... Huy hẹn ngày đi, hôm nào tới chơi nhà bác trọn một ngày. Bác ở Saint-Germain-en-Laye, chỉ có một mình bác với Ghislaine...

Huy vui mừng ngắt:

– À Ghislaine, hôm nào gặp lại chắc là mừng lắm?

– Nhất định rồi. Bây giờ Ghislaine dạy học tại trường trung học Marcel-Roby. Huy cứ đến trường hỏi thăm là người ta sẽ chỉ nhà bác ngay, cũng ở gần trường. Thứ bảy này nhé, Huy đến chơi từ sớm, hôm ấy Ghislaine không có giờ dạy, có nhiều thì giờ chúng ta nói chuyện.

Huy tinh nghịch hỏi:

- Ghislaine cũng dạy sử địa chứ, bác?
- Không, văn chương. Thú bảy nhé?

Huy đứng lặng ngó theo bà cụ lưng thũng đi rẽ sang phố Jacob, chiếc vì bằng da đen xách tay đu đưa theo nhịp bước.

Cả một thời tuổi trẻ của Huy chột bùng dậy sau cuộc gặp gỡ bất ngờ. Ba mươi tuổi, ngó lại thời còn nhỏ Huy thấy cũng không xa gì Nhưng quãng thời gian vừa qua mang nặng nhiều sự kiện phong phú ý nghĩa, mỗi năm sống tưởng chừng như dôi dào, súc tích gấp bao nhiêu lần. Cho nên lần nghĩ trở lại những ngày còn bé Huy mừng tượng như một ông già tay run run lật ngược lại từng trang của một tập ảnh cũ đã úa vàng. Nghĩ thế, Huy mỉm cười một mình và cũng chợt nhận thấy rằng những hình ảnh cũ tuy vậy vẫn còn sắc nét, chỉ cần một dịp nhắc nhở lại

là vẫn đậm màu như hơn hai chục năm trước.

✱

Chừng mười năm trước, một buổi chiều gác súng nghỉ tại một khu rừng vùng cao nguyên Nam Trung Việt, bọn chiến sĩ thanh niên lần lượt kể cho nhau nghe thời niên thiếu của mình. Giữa khí hậu đặc biệt của thời đó, những mẫu đời kể lại tất nhiên đượm ít nhiều phong vị cố gắng cho hợp mùa. Bóng dáng người hiệp sĩ trữ danh Tây Ban Nha thấp thoáng sau những câu chuyện kể. Huy xúc động nghe một hai bạn đồng đội kể lại cuộc đời khó khăn, thiếu thốn ngày nhỏ: học vấn rất ít nếu không nói là thiếu hẳn vì hoàn cảnh không ưu đãi. Đến lượt Huy, vì kính trọng những người bạn đã phải

chiến đấu ngay từ nhỏ, và nhất là vì không muốn như nhiều bạn khác phải cố che đậy những ngày niên thiếu quá sung túc bằng những mẩu chuyện anh-hùng-rơm, Huy đã tạo ra từ đầu tới cuối một đoạn đời thường thường bậc trung, không góc cạnh.

Sau này, thường khi nhớ lại. Huy đã tự hổ thẹn với mình. Tại sao Huy đã không dám kể rằng chàng sinh trưởng trong một gia đình giàu có, chàng theo học trường Pháp từ ngày nhỏ. Hoàn cảnh ưu đãi chàng được hưởng từ khi lọt lòng, xét cho kỹ, chàng không thấy đó là một cái cớ để đáng hổ thẹn. Hoàn toàn là một chuyện ngẫu nhiên, có chăng là chàng đã gặp may mắn hơn những người khác. Điều đáng chú trọng và phê phán chính là cái tôi hiện tại của chàng, kết quả của hoàn cảnh ưu đãi kia. Chàng

đã tỏ ra xứng đáng với địa vị làm người trong cái hiện tại chủ quan và khách quan của chàng. Và chàng thành thật tự nhận thấy sẵn sàng cố gắng hơn lên mãi để được xứng đáng mãi. Chối bỏ dĩ vãng đối với chàng, là một cử chỉ anh-hùng-rơm. Thành thật với chính mình Huy cho là một đức tính để có thể thành thật với mọi người và cả trong những hành động của mình. Huy nhận thấy ở đời có những lúc bị đặt trước một quyết định nặng nề, những lúc đó cái bề ngoài giả tạo làm sao lừa gạt được ngay chính mình. Những lúc cần lựa chọn bao giờ ta cũng chỉ có một mình ta trở lại.

Huy thủng thẳng, vừa bước một vừa suy nghĩ, vòng qua nhà thờ Saint-Germain-des-Prés, đi thẳng xuống phía nhà hát Odéon.

Mỗi buổi chiều ghé tới quán ăn nhỏ ở phía trước nhà hát chắc chắn Huy sẽ gặp vài ba người bạn. Hầu hết đám sinh viên tứ xứ đều hay lui tới hàng cơm rẻ tiền này.

Phan đương ngồi thu mình ở một bàn nhỏ bên góc hè, trước một cốc bia còn đầy nguyên, bọt trắng mấp mé miệng cốc. Huy giơ tay chào năm ba người bạn ngồi rải rác ở các bàn, rồi tới kéo ghế ngồi trước mặt Phan. Phan lững lờ đưa mắt, ý hỏi: Có chuyện gì lạ không?

Huy hỏi Phan:

– Bia ư?

Phan nhún vai, không đáp. Cô bồi bàn bé nhỏ xinh xẻo đã tới bên đứng đợi. Huy nói:

– Cũng một nửa chai, cô ạ.

Cô hàng quen khách, mỉm cười, rồi
tôi tả chạy đi. Huy bỗng nói:

– Tôi vừa gặp bà B., Phan ạ. Bà giáo
dạy sử địa chúng mình hồi xưa ấy.

– Thế hả?

Huy sốt sắng kể tiếp:

– Bây giờ bà ấy ở Saint-Germain với
Ghislaine.

Phan nhồm ngay dậy:

– Với Ghislaine? Rồi thế nào nữa, kể
nốt đi

Huy cười tình nghịch:

– Bà hẹn tôi thứ bảy này đến chơi cả
ngày.

– Rõ chán chuyện với cậu! Hẹn cậu
thì có nghĩa gì với tôi.

– Gặp trong năm phút, nói mấy câu, biết có ngân ấy chuyện. Cậu muốn biết hơn thì thứ bảy này đi với tôi.

– Kéo một lúc những hai người tới, tôi e là một tai nạn.

– Chưa chắc, Ghislaine hiện dạy ở trường trung học St-Germain. Ta vùi ăn một bữa trưa, chiều ta sẽ mời hai mẹ con đi ăn cơm. Nghe như ở vùng đó có một vài quán cơm nhà quê ngon lắm.

– Nếu cậu chịu khó trả tiền cả thì tôi nhận lời. Thế cậu không hỏi thăm tin Chantal ư?

– Không kịp hỏi, đến thứ bảy sẽ hay. Cậu cũng còn nhớ Chantal cơ đấy?

Bà B. có hai cô con gái độc nhất, Chantal hơn Huy đến bốn tuổi và Ghislaine kém Huy chừng hai tuổi. Khi Chantal đã trở thành một thiếu nữ thì Huy mới bắt đầu lên lớp đệ nhị. Mùa thu năm ấy Chantal lần đầu tiên cùng với mẹ đi dự dạ hội khiêu vũ tại nhà một ông thiếu tướng. Một buổi chiều, Huy đang đứng bên cửa sổ nhìn trời bỗng nghe tiếng Chantal gọi sang chơi. Chantal đưa Huy lên tới cửa phòng nàng rồi nói:

– Huy đứng đợi đây, chúng nào nghe tôi gõ ba tiếng xuống sàn sẽ đẩy cửa vào. Tôi sẽ cho Huy ngắm một bức tranh tuyệt đẹp. Huy đợi. Tiếng gõ thứ hai chưa dứt, Huy đã xô cửa bước vào. Nhưng chàng vội đứng sững lại. Trong ánh chiều xiên chếch qua khung cửa sổ rộng, mung lung một nàng tiên tươi cười trong bộ áo trùng bằng mousseline xanh

biếc. Chantal khoe với Huy chiếc áo dạ hội đầu tiên trong đời nàng. Huy nhận bức tranh đẹp với rất nhiều xao xuyến. Nửa năm sau Chantal lay Jacques, một trung úy trẻ tuổi trong bộ tham mưu ông thiếu tướng. Huy còn nhớ, hôm đám cưới, Chantal biểu chàng một hộp kẹo lớn. Huy ngồi một mình trong phòng vừa làm một bài luận về George Sand vừa nhai những viên cuội trắng trong chiếc hộp đẹp. Tiếng những viên cuội cứng tan vỡ giữa hai hàm răng ngẫu nhiên như vang dội tới tim chàng.

*

Đúng hẹn, sáng thứ bảy Huy lên chiếc buýt 73 thẳng tới cầu Neuilly rồi đổi sang chiếc buýt 258 đi Saint-Germain. Phan đã hẹn rồi lại bỏ không đi, ý hầu không muốn quay về dĩ vãng.

Courbevoie, Puteaux, Nanterre, Rue-il-Malmaison, vượt qua khu ngoại ô phụ cận đông đảo, con đường dọc theo khúc cong bên tả ngạn sông Seine bắt đầu vào vùng tươi mát miền Tây Ba Lê.

Bougival, Port-Marly, Le Pecq, rồi Saint-Germain. Huy tìm tới nhà bà B. thì nắng lên đã đậm. Một hàng rào thấp, một khu vườn rộng nhiều bóng mát, ở giữa có một căn nhà nhỏ bằng đá, dây trường xuân leo chi chít. Bà B. và Ghislaine đã ngồi đợi trên chiếc ghế gỗ dưới bóng mát trước nhà. Trông thấy Huy, Ghislaine tíu tít chạy ra đón,

Nàng bận một chiếc áo chên bằng len đen và một chiếc quần hàng vải thô đã bạc màu, chân mang đôi giày đế mỏng. Mớ tóc dài buộc túm ra phía sau. Huy nắm hai vai Ghislaine, hỏi:

– Ghislaine nhĩ, đây là St-Germain-des-Prés hay St-Germain-en-Laye?

Ghislaine cười, không đáp thẳng vào câu hỏi:

– Ngày nghỉ ở nhà ăn bận như thế này cho sạch, làm vườn gọn lăm.

Bà B. nửa đùa, nửa như muốn phàn nàn với Huy:

– Các cô bây giờ có những lối ăn mặc lạ lùng quá!

Nhưng bà không quên âu yếm ngó cô con gái.

Ghislaine nói:

– Tôi đã sắp đặt cho anh Huy ngày hôm nay một chương trình thật đầy đủ. suốt từ giờ cho tới tối. Anh sẽ về Ba Lê bằng chuyến buýt cuối cùng. Ăn cơm

trưa xong chúng ta sẽ đi thăm lâu đài Saint-Germain, dám chắc anh không thể tìm thấy ở Pháp một lâu đài kiểu Phục Hưng nào đẹp hơn. Chiều ta sẽ đi chơi rừng, rừng Saint-Germain cũng vô song. Và sau đó anh sẽ có một bữa tối bất hủ vì một lẽ là món ăn do tay tôi nấu.

Huy đáp:

– Đồng ý hết sức về hai bữa cơm, hồi xưa tôi đã bao nhiêu lần được biết tài của bác rồi, tất nhiên khỏi phải thắc mắc về tài nấu nướng của con gái bác. Không đồng ý lắm về chương trình đi chơi. Hôm nay về thăm bác và Ghislaine tôi không thèm chi hơn là được nói chuyện thật nhiều và thật lâu. Bao nhiêu năm xa cách, bao nhiêu chuyện chồng chất, tòa lâu đài Phục Hưng biết đâu sẽ chẳng làm loãng mất câu chuyện.

Bà B. như chỉ đợi câu nói ấy của Huy, vội nói:

– Con thấy không, má biết tính Huy thích nói chuyện hơn là du ngoạn kiểu các nhà du lịch, họ háo hức đi coi bất kỳ một cảnh lạ nào và chụp rất nhiều ảnh để rồi và khoe với bạn hữu rằng ta đã đi chỗ này chỗ nọ. Với lại đi chơi như vậy làm sao mà theo được với đôi chân phong thấp này!

Ghislaine bứt đầu bứt tai:

– Tức thật! Ngày thường mình vẫn phải nhường má vì mình là con. Đến hôm nay vừa đưa ra một chương trình thì lại bị thua vì là thiếu số. Chán anh Huy lắm nhé!

– Vậy thì một bữa khác tôi sẽ lại về chơi và dành riêng một ngày để thi hành

thật đúng chương trình của Ghislaine, không sai một dấu phẩy. Nghe như ở vùng này có mấy quán cơm nhà quê ngon đặc biệt?

– Đúng đấy. Ở gần Maisons-Lafitte thì phải. Có một quán chuyên môn dọn các thứ phó-mát.

Huy mừng quỳnh:

– Phó-mát thì nhất rồi. Tôi chỉ mê đất Pháp vì có rượu và phó-mát. Tục ngữ đã chả nói rằng một bữa cơm không phó-mát khác nào khuôn mặt thiếu nữ đẹp mà lại thiếu một con mắt. Chúng mình sẽ đi chơi rừng rồi ghé ăn cơm ở quán...

Ghislaine tỉnh ngịch tiếp:

– Y như một cặp tình nhân vậy?

Ăn cơm trưa xong ba người ngồi uống cà phê dưới bóng cây. Bà B. trù mẩn ngó Huy một lát rồi nói:

– Gặp lại Huy, tôi sung sướng nhận thấy rằng Huy vẫn như ngày nào không hề đổi khác mặc dầu đã bao nhiêu năm cách.

Được nói ra câu ấy bà B. như đã nhẹ cả tâm hồn. Ghislaine tiếp:

– Đó là điều tôi lấy làm lạ nhất. Không phải tôi mong Huy sẽ như thế, nhưng từ lâu tôi vẫn định ninh rằng có gặp nhau lại tất Huy sẽ nhìn chúng tôi bằng con mắt khác: làm sao chúng mình con là bạn với nhau được nữa?

Huy nghiêm trang, chậm rãi đáp:

– Ghislaine lấy làm lạ cũng phải. Tôi công nhận rằng đã có một cái hố sâu. Nhưng cái hố đó chỉ là hố đối với một số người, chẳng hạn những người đã coi đất Việt như một khu rừng cấm để dành riêng cho họ săn bắn mặc sức. Riêng tôi, tôi không thể tự coi như đại diện cho cả một dân tộc. Nhưng tôi cũng có thể thay mặt cho cả một thế hệ, cái thế hệ hiện đương có nhiều trách nhiệm nhất. Đối với tôi và những người Việt cũng lứa, chúng tôi nghĩ rằng một trang sử cũ đã lật qua hẳn rồi. Đứng trước một giai đoạn mới lại sao không thể tạo ra những tương quan mới, nếu thật tình vẫn còn muốn ở gần nhau. Có điều là từ nay chúng tôi đã sẵn sàng để ngăn ngừa mọi manh tâm toan đi ngược lại thời xưa.

Ghislaine vội nắm lấy câu nói của Huy:

– Còn có ý ngăn ngừa thì làm sao có suy giao thiệp đầm ấm được?

– Ý ngăn ngừa đâu có dịp biểu lộ nếu cả hai bên đều thật tình trong sự đầm ấm? Sở dĩ tôi dám tin ở sự có thể thật tình vì tôi biết có nhiều người như chúng ta sẽ tìm thấy một chút tình trong những bữa họp mặt như bữa hôm nay. Tôi cũng tin ở sự thoa dịu của thời gian nữa. Những người bị mất quyền săn bắn sẽ chìm lặn vào dĩ vãng và sẽ có những người khác đứng lên tìm một căn bản yêu thương để nắm tay nhau.

Bà B. nói:

– Huy nói có lý, ai chả phải công nhận rằng có một đa số thanh niên Việt đã theo học trường Pháp và chịu ảnh hưởng văn hóa Pháp.

Huy đáp:

– Rất nhiều người mất quyền săn bản đã nói như bác và dựa vào đó để kể công soi sáng và chứng minh rằng người Việt còn cần sự dắt dẫn của họ. Lập luận như vậy là không khôn khéo. Họ đã quên rằng trong khi ra sức làm cho thanh niên Việt tiêm nhiễm văn hóa Pháp các giáo sư Pháp đồng thời – và vô tình cũng nên – đã bày cho thanh niên Việt thấy rõ cái mãnh lực của tinh thần khoa học, của sự suy tư theo kiểu Tây phương. Không biết những người mất quyền săn bản có lấy làm kinh ngạc khi thấy chính những người thanh niên đào tạo do trường Pháp đã đứng dậy và dự phần đắc lực trong việc lật đổ người Pháp. Tình trạng đó nhận thấy không chỉ riêng ở Việt Nam. Trong hoàn cảnh như vậy nếu còn cố tình lợi dụng màng lưới kinh tế hay

những âm mưu chính trị để cố nắm giữ lấy địa vị, kết quả tất nhiên chỉ làm cho những thanh niên đã trưởng thành kia thêm phần khích.

Ghislaine ngồi khoanh tay, dăm dăm ngó Huy, sẵn sàng chờ một kẻ hở để thọc một mũi dùi:

– Chỉ giữ bằng tình cảm không thôi, tôi e rằng vô hiệu. Vấn đề đặt ra một cách thực tế cho ta có quyền nói rằng bất kỳ một sự cố gắng nào cũng phải có sự đền bù. Liệu chúng tôi còn tin được rằng các anh có còn thành tâm với chúng tôi nữa không?

– Sự cố gắng tiên quyết, theo ý tôi, là vẫn phải đặt một căn bản yêu thương đã. Thành tâm hay không cũng còn tùy ở căn bản đó có bền vững không. Nhưng tôi dám nói chắc rằng tâm trạng hiện

thời của đa số thanh niên chúng tôi là như thế này: Cuộc cách mạng chống ngoại xâm là cần thiết. Tuy nhiên chỉ là một sự cần thiết phụ. Điều mà chúng tôi tha thiết hơn hết là cuộc cách mạng giải phóng con người, bắt đầu từ những đồng bào cùng khổ của chúng tôi, Với một tâm trạng như vậy chúng tôi cảm mến những Jeanne d'Arc Việt Nam không bằng cảm mến những Saint-Just của cuộc cách mạng Pháp. Nếu hiểu người thanh niên Việt như vậy tôi cho rằng đi tìm một căn bản yêu thương không phải là chuyện khó, và mơ hồ. Nếu đặt câu hỏi về sự thành tâm, chúng tôi cũng có quyền hỏi: Người Pháp ngày nay có còn thành tâm với lý tưởng thời Cách Mạng nữa không?

Ghislaine vội cãi:

– Nếu anh lại đẩy câu chuyện sang bình diện đó...

Huy thản nhiên đáp:

– Tôi không muốn lảng tránh câu chuyện đâu. Đó là một câu hỏi cần giải đáp giữa những người cùng lứa, không nề hà trước sự thật.

Ghislaine ngồi suy nghĩ một lúc lâu, rồi mới đáp:

– Tôi nhận thấy rằng cái vĩa cũng vô ích. Mỗi bản khoản chung của bọn thanh niên chúng mình thật ra chỉ là một. Chúng mình cũng chỉ có thể hiểu nhau nếu đứng trước tấm phông lớn của cuộc cách mạng con người. Chiều dài lê thê trên đường đời, những cái bóng đau thương đều như nhau cả...

Câu chuyện sang tới bình diện này thì cảm tình giữa Ghislaine và Huy đã trở lại mực hoàn toàn. Bà B. bèn ngắt quãng:

– Lâu ngày mới gặp nhau các người không biết quý thì giờ sao? Hơi đâu mà ngồi triết lý suông với nhau như vậy?

Ghislaine:

– Nếu trở về thực tế con sẽ bị ảnh hưởng trước nhất, phải chạy vào bếp sửa soạn con vịt hầm cam tối nay.

Bà mẹ âu yếm nhìn con gái, đáp:

– Phải đấy, đã xế bóng rồi đây này.

Huy ngồi yên lặng nghe sự êm tịnh, thanh thân tràn lấn vào tâm hồn. Chàng không ngờ sau bao năm lại có dịp hòa mình vào không khí gia đình bạn, ấm cúng, êm đềm. Chàng nhớ lại những buổi trưa đã xa lắm, chàng ngồi ăn cơm thân mật với bà B. và hai cô con gái; những bữa cơm mà chàng giành nhau với Ghislaine từng miếng thịt gà, trong

khi Chantal nhìn hai người bằng cặp mắt thật là chị lớn.

Huy hỏi thăm tin Chantal. Bà B. thở dài, mãi sau mới đáp:

– Hai vợ chồng Chantal cùng chết một ngày tại một đồn binh ở Việt Bắc hồi đầu năm 1945... Con vừa nói tới căn bản yêu thương, cái chết của Chantal đã góp phần vào căn bản yêu thương đó vậy. Bao nhiêu người Pháp và bao nhiêu người Việt đã nằm xuống, đem cái phần tốt đẹp nhất của đời họ là sự sống cho một cuộc tranh chấp mà chính họ cũng không hiểu hết ý nghĩa, không lường được sự manh tâm. Hy sinh của họ thôi cũng đành coi là một sự góp phần xây dựng một căn bản yêu thương nếu những người còn sống biết tìm hiểu nhau hơn.

Nhắc đến người đã chết Huy không dễ khơi lại nỗi buồn chưa hề dứt của bà B. Không khí bỗng trở nên u uất như có phảng phất bóng dáng Chantal. Riêng Ghislaine không hiểu sao bữa tối không được vui như bữa trưa. Nàng trách Huy đã không nghe nàng đi thăm lâu đài Saint-Germain và đi chơi rừng cho đói bớt, làm uổng mất cả công nấu nướng của nàng.

Khi tiễn Huy ra vườn, Ghislaine nhắc:

– Anh Huy có còn giữ ý định đi ăn phở-mát ở quán không?

Huy dừng bước lại, ngó Ghislaine và đáp:

– Thứ bảy sau tôi lại tới. Chúng mình sẽ đi chơi rừng và sẽ ghé ăn ở quán

như... như một cặp tình nhân vậy, theo lời Ghislaine ban sáng.

Ghislaine cười rất tươi, ngó lại Huy, không đáp.

Lần đầu tiên Huy chột hiều thắm thía thế nào là con mắt có đuôi.

MẶC ĐỖ

